

ENMIG D'UNA GUERRA, FA 200 ANYS: INFORMES DE LES AUTORITATS LOCALS DE 1810 SOBRE ELS DANYS DE LA GUERRA DEL FRANCÈS

Rafel Ginebra i Molins

Informe sobre els danys de la guerra al terme de Tavertet. Arxiu Municipal de Vic, lligall Guerra - Invasión de los franceses, 1809-1812.

Fa dos-cents anys els habitants de les nostres comarques estaven, encara que ells no ho sabien, més o menys al mig del període bèl·lic que ara anomenem Guerra del Francès o Guerra de la Independència, 1808-1814. La capital de la comarca i del corregiment havia suportat ja diferents ocupacions dels francesos (del 17 d'abril al 18 de juny de 1809, del 12 al 22 de gener i del 2 de febrer al 15 de març de 1810), i havia passat ja l'anomenada Batalla de Vic el 20 de febrer de 1810. El Collsacabra ja havia sofert reiteradament les anades i vingudes de les tropes i la devastació sobretot en el

trànsit entre Osona i la Garrotxa pel camí ral i el grau d'Olot.¹

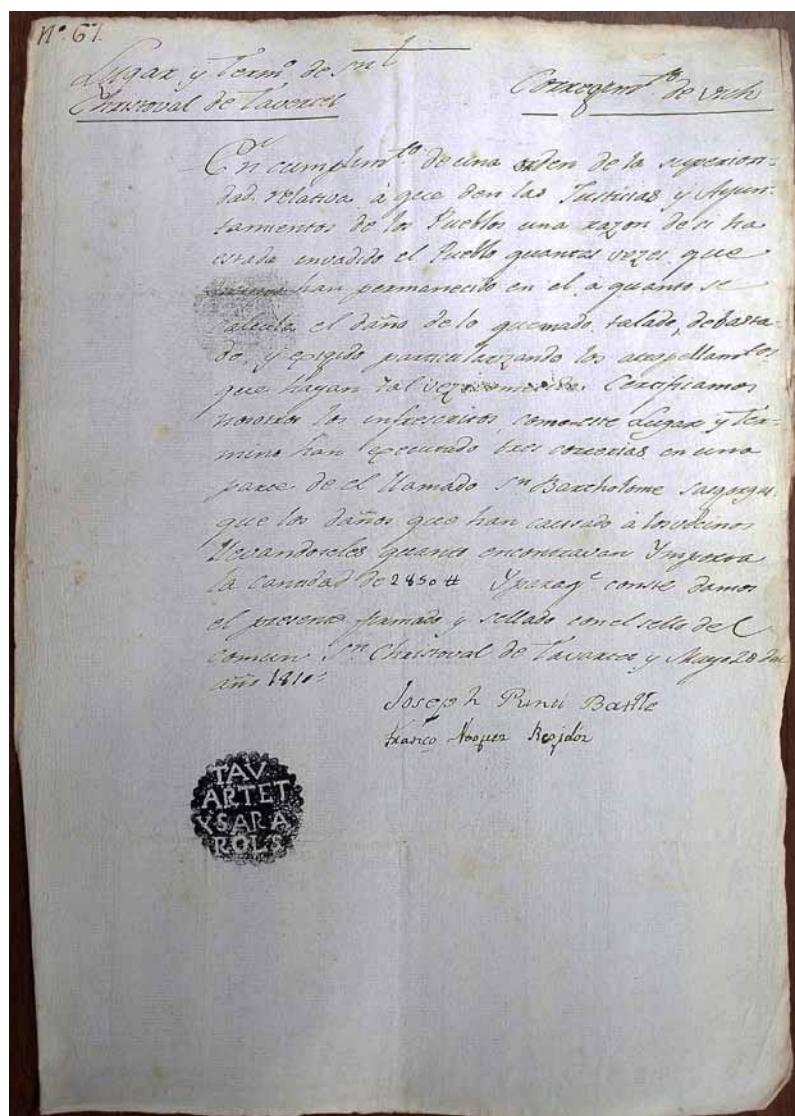
Fa 200 anys, a la primavera del 1811 encara els quedava molta guerra per davant. Entre la primavera del 1810 i l'estiu del 1811 hi hagué una relativa calma, i la Junta Corregimental ho aprofità ja el maig del 1810 per ordenar a tots els termes de la comarca que notifiqessin tots els danys causats pels francesos durant les invasions.

Els termes van respondre entre maig i juliol del 1810. Malauradament, sigui perquè no tots van respondre o sigui perquè algunes de les respostes hagin desaparegut, pel que fa a l'àrea dels actuals municipis del Collsacabra s'han conservat només les respostes dels termes de Tavertet i de Sescorts. És especialment de lamentar que no s'hagin conservat les respostes del terme de Cabrerès / Corcó i del terme de Rupit, perquè es pot suposar que les afectacions degueren ser bastant més rellevants, però per contra sí que s'han conservat els informes de municipis veïns que ajuden a fer-se una idea dels efectes reals d'aquell conflicte en els petits termes de la muntanya d'Osona.

Cronològicament la primera resposta que tenim és precisament la de Tavertet:

Lugar i término de San Christoval de Tavertet, corregimiento de Vich.

En cumplimiento de una orden de la superioridad relativa a que den las justicias y ayuntamientos de los pueblos una razón de si ha estado invadido el pueblo, quantas vezes, qué tiempo han permanecido en él, a quanto se calcula el daño de lo quemado, talado, devastado y exigido particularizando los atropellamientos que hayan tal vez cometido, certificamos nosotros los infrescritos como en este lugar y término han executado tres correrías en una parte de él llamado San Bartholomé Sasgorgas,

que los daños que han causado a los vecinos llevándoseles quanto encontraban ymporta la cantidad de 2.850 ll.

Y para que conste damos el presente, firmado y sellado con el sello del común.

San Christoval de Tavartet y Mayo 20 del año 1810.

Joseph Puntí batlle, Francisco Noguer regidor²

L'única part del terme de Tavertet afectada fins aleshores va ser Sant Bartomeu Sesgorgues que hauria sofert tres ràzzies. Tota la resta del terme va quedar al marge de les accions bèl·liques, cosa que explica que esdevingués un lloc de refugi per a la gent d'altres localitats més exposades, com ja vàrem documentar en un article anterior.³

De quatre dies més tard és la resposta del terme de Sant Martí Sescorts, que segueix el mateix redactat:

Termino de Sn. Martín Sescors, Corregimiento de Vich

En cumplimiento de una orden de la superioridad relativa a que den las justicias de los pueblos una razón de si ha sido quemado, sequeado o invadido el pueblo por los enemigos, quantas veces, qué tiempo han permanecido en él y ha quanto se calcula el daño de lo exigido, talado y devastado, particularizando los atropellamientos que hayan tal vez cometido, certificamos nosotros los infraescritos como en este término en el tiempo que invadieron los franceses la ciudad de Vich y pueblos de su comarca executaron diferentes correrías causando graves daños de consideración que averiguados con la mayor escrupulosidad, entre quemado casas enteras, menaje de casas de bienes muebles que se han llevado y otros efectos, dinero, ganados y granos, aciende en la cantidad de 31.914 ll. 6 s. 6 dineros catalanes. Y para que conste damos el presente.

Firmada y sellada con el sello del común.

San Martín Sescorts y Mayo 24 de 1810.

Joseph Conill, batlla, Joseph Gohell regidor

Com es veu, el dany a Sescorts és onze vegades més gran que el de Tavertet. En aquest cas els del terme adjunten un full amb la valoració dels danys en algunes de les cases, feta per Josep Garriga, fuster de

Roda, i Segimon Macià, mestre de cases:

Nota de lo que han fet mal o cremat los francesos anl terma de St. Martí Sascorts:

Conill	200 ll.
Colom gros	121 ll.
Taularia de Corominas	199 ll.
Corominas	1600 ll.
Baraneras	200 ll.
Casa de Camprodon	249 ll.
Codinach	328 ll.

Si hem de donar sentit a l'ordre sembla que els francesos van afectar les cases de la part meridional del terme i després de destruir la gran casa de Coromines es dirigiren cap a Torelló.

Malauradament, com hem dit, aquests dos informes són els únics relacionats directament amb els municipis del Collsacabra. Tanmateix, s'han conservat informes de termes veïns que permeten completar l'escenari i fer-se una idea prou clara del context.

Així, per la part de la Plana tenim per exemple l'informe de Roda, punt clau, no cal dir, en el camí cap el Collsacabra i la Garrotxa. Des de Roda fan servir exactament la mateixa fórmula "En cumplimiento de una orden...", i a partir d'aquí, diuen:

Certificamos nosotros los infraescritos como este pueblo de Roda fue invadido dos veces, la primera sucedió en el día 17 abril de 1809 y lo tuvieron ocupado hasta 19 junio de dicho año. La segunda sucedió en 11 enero de 1810 y entre tenerlo ocupado y algunas incursiones que hicieron quando pasavan a otros lugares no fue libre de ellos hasta ha principios del marzo próximo pasado, habiendo executado los daños siguientes, a saber

Segell del comú del terme de Tavertet, 1810

<i>Daños causados</i>	<i>Libras, sueldos, dineros</i>
<i>1. Primeramente los daños que han causado derrotando casas y destrosandoles, que en muchas no pueden abitarse, regulado por peritos importa</i>	
	<i>20.688 ll. 8 s.</i>
<i>2. Idem muebles quemados, ropas que se han llevado y otras destrosadas, daño de los granos, fábricas de pelayre de texidos de lana, cáñamo, algodón y máquinas inglesas són</i>	
	<i>124.130 ll. 16 s. 6</i>
<i>Total de ambos ramos</i>	<i>144.819 ll. 04 s. 6</i>

Ho signen a Roda el 4 de juliol de 1810 els regidors Joan Prat i Josep Anglada.

Segell del comú del terme de Sescorts, 1810

Pel que fa a la banda de les Guillerries, es conserven les respostes de totes les parròquies de la vall de Sau. Així, de 15 de juliol és la

concisa resposta de Sant Romà de Sau, en català i sense cap preàmbul, signada per Jan Farrés, regidor de Sau:

Relació dels danys an donat los Francesos ha la parròquia de San Romà de Sau en lo any de 1810. Vingueren en esta lo dia primer de mars y continuaren en esta 11 dias continuos.

<i>Lo gra que s'enportaren se judica, a valor de un o altres grans,</i>	<i>800 ll.</i>
<i>Robas de varias especias valen</i>	<i>1700 ll.</i>
<i>De espallar calaxeras,</i> <i>caxas y alajas</i>	<i>1200 ll.</i>

<i>En la yglésia</i>	<i>60 ll.</i>
<i>Lo bestiar que se'n manaren</i>	<i>1700 ll.</i>
<i>Feren dos morts y altres atrositats</i>	
	<i>5460 ll.</i>

Del que diu el regidor de Sau es dedueix que els francesos van ocupar el poble just quan tenien també ocupat Vic, evidentment per la importància estratègica de Sau i del seu pont pel control del pas del Ter i el camí cap a Girona.

Encara més concisa i també en català és la resposta signada el mateix 15 de juliol per Joan Jover, regidor de Castanyadell:

<i>Relació dels dans an donat los francesos en lo any del 1810 a la parròquia de Castanyadell vingueren lo dia 4 de mars del dit any a la iglésia y rectoria</i>	
	<i>315 ll</i>
<i>Als demás individuos de la dita parròquia</i>	
	<i>325 ll</i>
<i>No vingueren més que un dia.</i>	

Per tant, també Castanyadell va ser ocupat pels francesos el març de 1810, i tot i que va ser un sol dia van fer destrosses rellevants, especialment a l'església i rectoria.

La resposta que envien des de Bancells és també breu i en català. És signada pel rector de la parròquia, Jaume Solà, i per Isidre Pagès, regidor del terme:

Los danys que donaren y feren los francesos quant invadiren y saquejaren esta parròquia de Sant Andreu de Bancells, al temps que tenían invadit la ciutat de Vich y sa comarca, no és fàcil averiguar-los, ni totas las cosas perdudas, perquè encara que en lo mateix die que vingueren se'n tornaren, causaren tant dany y talvegada més que si aguèssen estat detinguts. Y aixís per poder fer-ne alguna relació se ha fet, convocats los damnificats, lo judici següent, judicant prudentment poch més, poch menos.

1.- A la Iglésia de Sant Andreu	125 ll.
2.- A la rectoria i señor rector	200 ll.
3.-An als demás parroquians damnificats, entre tots	2688 ll.
Que suma	3023 ll.

L'informe no precisa la data del saqueig, i ni tan sols el document està datat, però per context segur que fa referència a 1810, i algú hi va afegir al marge i en castellà:

En el mes de marzo 1809 se detuvieron parte de un día.

Pel que fa a Vilanova de Sau, hi ha la resposta de les autoritats civils i també una extensa memòria feta pel rector. L'informe civil és en la línia dels que hem vist: *Relació dels danys an donat los francesos en la parròquia de Vilanova de Sau lo temps que vingueran lo any 1809 foren 4 dias, lo any de 1810 vingueren 15 dias. Cada dia venían a la punta del sol, marxavan al vespra o quan los aparexia per arribar a Vich.*

<i>Se judica que lo blat que se'n portaren entre un y altres valia</i>	865 ll.
<i>La roba de uns y altres que se'n portaren</i>	548 ll.
<i>Lo bestia que se'n an manat entre parells de bous y vacas valen</i>	989 ll.
<i>Lo bastia manut so és ovellas y cabras y tocinos se judica</i>	576 ll.
<i>La carn salada una cosa ab altra</i>	249 ll.
<i>An cramat una casa y un altra que cremaren los porxos, se judica</i>	867 ll.
<i>Las alajas de las casas i ainas de treballar</i>	689 ll.

	4783 ll.
	752 ll. 10 s
Que suma	5535 ll. 10 s.

La resposta del rector en canvi és més detallada especialment en els danys als seus propis béns, però també aporta més informació sobre danys a les persones:

Relació dels danys fets y ocasionats per lo exsèrsit fransès a la iglésia de Vilanova de Sau en los dias nou y divuyt de juny del any 1809 y en la semana penúltima de Carnastoltas y diumenge primer de quaresma del present any 1810...

En primer lloc s'esplaia detallant una llarga llista d'estris i ornaments litúrgics de l'església que van robar o malmetre els francesos, que valora en total en 300 lliures. Després els danys a la rectoria, tant de parament i roba com també d'estris de cuina, bestiar domèstic i menjar. Ho valora tot plegat en 452 lliures 10 sous. Finalment recull els danys humans:

Morts: Lo any 1809 se'n trovaren 5. Lo un perquè fugia, 2 malalts, un tolit y un vell. 2 donas malaltas no tardaren a morir; segurament accelerà la mort la visita. També se trobà passats días un pobre vell mort en un rech, se ignora la causa. Aquest any [1810] mataren 4 homes, lo un fugint, un que estava assutjat ab sa familia, un perquè li trovaren un cartutxo també en un bosch y lo altre a destralladas perquè defensava tirant ab sos brassos una cistella plena etc.

També un pobre malalt quedant-se lo primer dia fou copajat, no volgué quedar-se lo segon dia y morí al voler-lo muntar a cavall.

Lo ecsecutat ab las pobras donas o malaltas que trovaren per los boscos y malesas se sabrà en lo Judici, y será molt.

Qual relació firmo als 13 de juliol de 1810 jo Domingo Fábrega rector de Vilanova de Sau.

Els francesos van fer danys a l'església de Vilanova el 9 i 18 de juny de 1809, i la semana penúltima de Carnastoltas y diumenge primer de quaresma de 1810. Aquell any la Pasqua va caure el 22

d'abril i per tant el primer diumenge de quaresma va ser l'11 de març que és precisament el dia que els francesos, com hem vist, van abandonar Sant Romà de Sau, i la setmana penúltima de carnestoltes s'ha d'interpretar com la setmana precedent al dijous gras, per tant del 22 de febrer a l'1 de març i per tant seria just el moment previ a l'ocupació de Sau.

Les morts que esmenta el rector es troben recollides amb noms i dates al llibre de defuncions de la parròquia⁴, on a més hi ha una anotació específica per fer constar la desocupació del 18 de juny de 1809: *Lo dia 18 de juny partiren los gavayts de la Plana de Vich per la Selva a posar citi a Gerona. Pasaren 6 o 8 cents per esta parròquia, robaren, espatllaren, defloraren, feren altres desonestadats ab las donas que pogueren encontrar, fossen sanas, fossan malaltas, encara que al pas de la mort y mataren a lo menos a una dona y a un home malalts.*

Pel llibre de defuncions es pot saber que el que va morir a destrallades fou Pere Sitjar, masover del mas Quartà, de 60 anys, el qual *fou farit a destralladas per los francesos en lo single* i va morir el dia 7 de març.

També des de Vilanova de Sau envia l'informe, el 15 de juliol de 1810, Pere Badia col·lector de la parròquia de Santa Maria de Mansolí (municipi de Sant Hilari). Els francesos hi van ser el 27 de juny de 1809, i el març de 1810 el dia 8 i del 15 al 18. El total de danys és de 2.214 lliures.

Per acabar, Sant Sadurní d'Osormort, invoca uns danys notablement superiors, i els detalla també notablement amb un castellà maldestre:

[...] nuestro termino fue invadido quarente (sic) veces poco más o menos, unos días de la manyana a la noche, otros seis oras, otros quatro, otros dos o tres veces al día, de modo que la mayor parte del término estuve quasi siempre enteramente expatriado, cuyas repetidas correrías y tránsitos han resultado los danyos que acompanyamos en dicha relación mandada a nos por V. S. y es como sigue: Por las cassas quemadas y destrozadas en la mayor parte de sus aposentos.

<i>Iglesias: Primeramente la yglesia parroquial de San Saturnino, puertas destrozadas enteramente, dentro de ella plata labrada, dinero, lienzos, ropas, imágenes, desnudadas y destrosadas, las piedras sagradas de los altares la mayor parte echos pedazos, libros para decir missa con otros excesos particulares asciende el danyo a</i>
840 ll.
<i>En otra yglesia llamada Sant Felio de Planadas sofragania de la misma por los destrosos que en ella se enquentren regulado el danyo</i>
30 ll.
<i>Rectoria: La casa del cura vulgarmente dicha la rectoría enteramente brosidea y quemada con todas las alajas, aparatos y muebles del cura párroco y sus sirvientes con una porción de trigo y otro grano para el alimento de dicho cura. Regulado el danyo</i>
2060 ll.
<i>Casas de particularres de dicho término quemadas, destrozadas y danyos acusados en ellas</i>
3367 ll.
<i>Vino, aceyte y otros licores</i>
367 ll. 12 s.
<i>Trigo y otros granos</i>
3451 ll. 5 s.
<i>Dinero, alajas, ropas, muebles y comestibles</i>
7542 ll 15 s. 6
<i>La parte talada de los campos por la indisposición de la cosecha</i>
459 ll. 10 s
<i>Libros, papeles, documentos faedores a los patrimonios</i>
640 ll.
<i>Gallinas, pollos, patos y palomas</i>
86 ll. 10 s.
<i>Ganado viviente, tanto de comer como de porte, que quasi enteramente todo, como y tambien carnes saladas</i>

	6166 ll. 13s
Suma total	30771 ll. 6s.

La memòria és signada el 28 de maig de 1810 per Carles Pujol, escrivà del comú de Sant Sadurní.

Fins aquí el que aporten aquests informes. Com es veu només en el cas de l'escrit del rector de Vilanova es parla de víctimes i encara en molts casos són morts per circumstàncies casuals o per incidents puntuals, gairebé són danys col·laterals. La resta d'informes es limiten a danys materials tot i que el mandat de les autoritats incloïa recollir *los atropellamientos que hayan tal vez cometido*. El baix nombre de víctimes ha d'estar relacionat amb el fet que normalment els habitants fugien dels pobles, i que els francesos quan no podien actuar ordenadament, en encontres militars més o menys preparats estratègicament, rarament s'arriscaven a dividir-se i internar-se en boscos o muntanyes on podien esdevenir preses fàcils.

Fa 200 anys la guerra continuava, i el mateix estiu de 1811 Vic va tornar a ser ocupat del 13

a 23 de juliol i encara hauria de ser novament ocupat el gener i novembre de 1812, i el Collsacabra seguiria patint conseqüències fins el final del conflicte, amb un punt especialment rellevant en l'anomenada "batalla de l'Esquirol" del juliol de 1813,⁵ però més enllà de les "batalles", de les estratègies i dels generals els informes de 1810 ens deixen entreveure la perspectiva local, com afectava el conflicte als termes petits d'àrees allunyades dels grans nuclis.

Notes

1. Vegeu Maties RAMISA, *La Guerra del Francès al corregiment de Vic, 1808-1814*, Vic: Eumo, 1993, p. 119-145. Vegeu també Mireia TONA, *La Batalla de Vic*, Malla: Ajuntament de Malla, 2010.
2. Aquest document, com els següents, es troba a: Arxiu Municipal de Vic, lligall "Guerra – Invasión de los franceses 1809-1812"
3. Rafel GINEBRA, *La Guerra del Francès al Collsacabra: refugiats de guerra i crisi humanitària*, dins "Els Cingles", núm. 59 (juliol 2008), p. 7-12
4. ABEV, Arx. Parr. Vilanova de Sau, D/2.
5. Vegeu nota 1.

FORN DE PA

Josep Ma. Soler

C. Major, 89
Santa Maria de Corcó- l'Esquirol
Tel. 93 856 80 79

**HOSTAL
COLLSACABRA**

Bar Restaurant Habitacions

Passeig de les Gorgues nº8
08511 l'Esquirol
Telf: 93.856.80.33 o bé, 625503060

ARTICLES I PRODUCTES DE NETEJA
DROGUERIA
VENDA AL MAJOR

Josep Verdaguer Farrés

Ctra. de Sant Bartomeu, 52 - Tel. 93 886 08 23 - 08503 GURB

L'Avenc de Tavertet

**Allotjament i esmorzars,
Casaments d'altura,
Estades en família,
Educació, natura i visites,
Reunions d'empresa,
Immersion lingüística,
Burricletes, història i cultura.**

www.avenc.com
Tel. 93 744 71 77